

Samenvatting

In dit onderzoek naar de prevalentie, aard, en ernst van problematisch alcoholgebruik, druggebruik en problematisch gokken onder gedetineerden, en naar de hulpbehoeften van deze specifieke groep gedetineerden, zijn 637 gedetineerden (voornamelijk preventief gehechten) verblijvend in acht Huizen van Bewaring (HvB's), mondeling gescreend op problematisch gebruik van alcohol en drugs en problematisch gokken. Daarnaast heeft een selectie van 161 problematische alcoholgebruikers, druggebruikers en gokkers deelgenomen aan een uitgebreid gestructureerd interview. De gegevens uit de mondelinge screening en de uitgebreide interviews zijn gekoppeld aan delictgegevens uit bestaande registratiebestanden. Vervolgens zijn sorteerrondes met experts uitgevoerd, waarbij inzicht verkregen is in onderliggende profielen van zorgbehoeften. Hierbij is gebruik gemaakt van de methode Matching Needs and Services (MNS). Voorafgaande aan het onderzoek heeft een uitgebreide literatuurstudie plaatsgevonden.

Prevalentie, aard en ernst van problematisch alcoholgebruik, druggebruik en gokken

In de literatuurstudie stond de vraag centraal: Wat is de prevalentie, aard, en ernst van problematisch alcoholgebruik, druggebruik en problematisch gokken onder gedetineerden? Uiteindelijk zijn 14 relevante Nederlandse studies gevonden, waarvan er 7 zijn uitgevoerd in reguliere detentiecentra. De studies laten zeer uiteenlopende prevalentiecijfers zien. In reguliere detentiecentra worden prevalentiecijfers gevonden variërend van 23 - 33% problematisch alcoholgebruikers en van 30 - 44% problematisch druggebruikers (harddruggebruik en/of cannabisgebruik). Over problematisch gokken is weinig bekend, maar onderzoek onder specifieke groepen suggereert dat 2 en 11% van de gedetineerden een probleemgokker is.

Net als in de literatuurstudie was de belangrijkste vraagstelling van de screening: Wat is de prevalentie, aard en ernst van problematisch alcoholgebruik, druggebruik en gokken? Uit de screening komt naar voren dat bij 60% van de gedetineerden in reguliere detentie sprake is van één of andere vorm van problematisch middelengebruik dan wel problematisch gokken. De prevalentiecijfers per probleemmiddel komen overeen met de resultaten die in de literatuurstudie. Bij 30% van de gedetineerden is sprake van

problematisch alcoholgebruik, bij 38% van problematisch druggebruik (bestaande uit problematisch harddruggebruik en/ of een hoog risico op problematisch cannabisgebruik), en bij 6% van problematisch gokken. Van de gedetineerden heeft 24% een probleem met het gebruik van harddrugs, waarbij het gebruik van cocaïne (19%), sedativa (15%) en opiaten (12%) het meest voorkomt.

Van de problematische middelengebruikers en gokkers ervaart 47% een probleem met één middel, 27% een probleem met twee middelen en 26% een probleem met drie of meer middelen (waaronder ook gokken). De probleemgebruikers die met twee middelen problemen ervaren, hebben overwegend problemen met de combinatie cannabis en harddrugs, cannabis en alcohol of alcohol en harddrugs. Van de gedetineerden die problemen ervaren met drie middelen heeft de meerderheid een probleem met de combinatie harddrugs, cannabis en alcohol. Bij gedetineerden die problemen ervaren met meerdere middelen is in sterkere mate sprake van afhankelijkheid, misbruik, en verlangen naar de individuele middelen, dan bij gedetineerden die problemen ervaren met één middel.

Kenmerken van problematisch alcoholgebruikers, druggebruikers en gokkers

Uit dit onderzoek komt naar voren dat probleemgebruikers van stimulantia en cannabis in verhouding vaker van het mannelijke geslacht zijn, terwijl probleemgebruikers van opiaten, cocaïne en sedativa relatief vaker van het vrouwelijke geslacht zijn. Zowel problematisch alcoholgebruik als harddruggebruik komt betrekkelijk vaak voor in de leeftijdscategorie 25-44 jaar. Problematisch cannabisgebruik komt naar verhouding vaker voor onder 18-24 jarigen.

Psychische en lichamelijke co-morbiditeit

Bij een meerderheid van de problematische middelengebruikers en gokkers lijkt sprake te zijn van de één of andere vorm van psychische of lichamelijke problematiek. Bij drie kwart van de probleemgebruikers en gokkers wordt een indicatie voor een persoonlijkheidsproblematiek gevonden, bij meer dan de helft een indicatie voor een (mogelijke of waarschijnlijke) angststoornis, bij ongeveer één derde een indicatie voor een (mogelijke of waarschijnlijke) depressieve stoornis, en bij ongeveer 40% een

indicatie voor de aanwezigheid van psychotische klachten. Hierbij dient opgemerkt te worden dat niet helemaal duidelijk is hoe betrouwbaar deze cijfers zijn. In het onderzoek zijn uitsluitend screeninginstrumenten gebruikt, waarmee geen diagnoses gesteld kunnen worden. Bovendien zijn niet alle instrumenten gevalideerd binnen de doelgroep van gedetineerden. Bij ongeveer 40% van de problematische gebruikers en gokkers is sprake van slecht lichamelijk functioneren

Een indicatie voor een persoonlijkheidsstoornis lijkt naar verhouding vaker voor te komen bij problematische gebruikers van XTC of stimulantia. Problematische XTC-gebruikers hebben ook de meeste angstklachten en psychotische klachten (de groep XTC-gebruikers is echter te klein om hier duidelijke conclusies aan te verbinden). Bij problematische gokkers wordt ook betrekkelijk vaak een indicatie voor psychiatrische problematiek gevonden (psychotische klachten, depressieve stoornis en angststoornis). Een indicatie voor een angststoornis komt ook vaker voor bij problematische sedativagebruikers. Probleemgebruikers van drie of meer middelen blijken meer psychotische klachten te ervaren dan probleemgebruikers van één of twee middelen.

Delictkenmerken

De langste criminele carrière en het hoogste aantal geregistreerde delicten wordt gevonden bij problematische harddruggebruikers, met name probleemgebruikers van opiaten, cocaïne en sedativa. De ernst van de geregistreerde delicten is onder deze harddruggebruikers echter niet het hoogste. Bij problematische alcoholgebruikers lijken de meest ernstige delicten zoals moord en doodslag en diefstal met geweld vaker voor te komen. Het aantal geregistreerde delicten is groter voor de probleemgebruikers van meerdere middelen.

Zorgbehoeften

Uit de sorteerrondes van experts zijn acht categorieën van hulpbehoeften naar voren gekomen. Experts zijn van mening dat de volgende vormen van hulp van belang zijn voor problematisch gebruikende en/of gokkende gedetineerden (op volgorde van belang): (1) hulp bij stoppen of reguleren van middelengebruik of gokken, (2) hulp bij het vinden van betaald werk, een opleiding of een dagbesteding, (3) hulp bij het stoppen van illegale

activiteiten, agressief gedrag en het nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen handelen, (4) psychiatrische diagnostiek en behandeling, en (5) hulp bij basale belemmeringen op het gebied van wonen.

Problematische gebruikers en gokkers zelf lijken met name behoefte te hebben aan hulp en begeleiding bij het oplossen van basale beperkingen in hun dagelijkse leven (b.v. woonruimte, gezondheid) en begeleiding bij het oplossen van relationele beperkingen.

De resultaten suggereren enkele verschillen tussen de ervaren hulpbehoefte van problematische gebruikers en de waargenomen hulpbehoefte volgens experts. Experts geven voor alle categorieën aan dat 'hulp bij stoppen of reguleren van middelengebruik of gokken' zeer belangrijk is. Omdat deze zorgbehoefte niet expliciet bevraagd is bij gedetineerden, kunnen geen uitspraken gedaan worden over de mogelijke discrepantie tussen het oordeel van experts en probleemgebruikers/ gokkers zelf. De belangrijkste hulpbehoefte van gedetineerden ligt op het vlak van basale beperkingen (wonen en gezondheid) en relationele beperkingen. Deze zorgbehoefte wordt echter nauwelijks door experts onderkent. Experts daarentegen leggen de nadruk op hulp bij het vinden van werk, opleiding of een dagbesteding. Deze hulpbehoefte lijkt voor problematische gebruikers en gokkers echter nauwelijks aan de orde te zijn. Andere hulpbehoeften die wel door experts maar niet door problematische gebruikers en gokkers onderkend worden zijn: hulp bij het stoppen van illegale activiteiten en het zoeken van legale werkzaamheden, het leren controleren van agressief gedrag, het nemen van verantwoordelijkheid van het eigen handelen, en psychiatrische diagnostiek en behandeling. Deze bevindingen hebben implicaties voor de implementatie van een zorgaanbod voor problematische gebruikers van alcohol, drugs en problematische gokkers in het gevangeniswezen.